

Džon Singer Sardžent
Madam X, 1883–1884,
ulje na platnu
Metropolitan muzej, Njujork

Džon Singer Sardžent uspeo je da svojim portretom *Madam X* šokira Pariz, grad koji je video sve. Izložen na Salonu 1884, ovaj portret izazvao je skandal među pariskom publikom. Posmatrajući ovo remek delo inovativne kompozicije i savršene tehnike iz današnje perspektive, nameće nam se pitanje: šta je zaprepastilo publiku grada koji je dvadeset godina ranije doživeo *Olimiju*, *Doručak na travi* i *Salon odbačenih*?

Nekonvencionalne lepote, tankih usana i neprirodno bledeg tena, Amerikanka Ameli Gotro postala je opsesija mladog američkog slikara u potrazi za modelom koji će ga proslaviti u francuskom umetničkom svetu. Inspiraciju je pronašao u madam Gotro i njenoj „bespomoćnoj lenjosti i lepoti koja ne može biti naslikana”.

U crnoj haljini koju je izabrao sam umetnik, madam Gotro predstavljena je u neuobičajenoj pozi. Tela okrenutog ka posmatraču, lica u gotovo prkosnom profilu, stegnutih usana i neznatno spuštenog nosa. Desnom rukom oslonjena je na prazan drveni sto, dok u levoj, ovenčanoj burmom, drži sklopljenu lepezu. Podignuta kosa otkriva njen dug vrat, naga ramena i dve tanke bratele koje neubedljivo drže klasičnu crnu haljinu.

Detalj koji je pokrenuo lavinu loše kritike i skandalizovao parisko društvo danas ne možemo uočiti na portretu *Madam X*. Reč je o samo jednoj brateli crne haljine provokativnog dekoltea. Naime, originalan portret koji je izložen na Pariskom salonu 1884. godine prikazao je mladu zanosnu damu visokog društva u pomalo neprirodnoj pozi i sa jednom spuštenom bratelom. Uz dozvolu modela, umetnik je imao dovoljno smeslosti da otkrije tajnovite seksualne nagone udate žene visokog društva.

Jedan jedini potez u potpunosti je preokrenuo životne puteve umetnika i njegovog modela. Po izbijanju skandala, Amelina majka insistirala je na povlačenju portreta sa Salona, ali bezuspešno. U strahu da će Amelina porodica uništiti portret, sam umetnik ga je povukao sa Salona i, podlegavši pritiscima kritike i publike, prvi i jedini put izmenio je delo – postavio je zloslutnu bratelju na pravo mesto.

Pariz nije oprostio ovakav skandal ni umetniku ni njegovom modelu. Ameli je preko noći postala predmet ismevanja, a Sardžent pariski izgnanik. Nedugo zatim umetnik je napustio Pariz i preselio se u London nikada se više ne usudivši da naslika išta tako smelo.

Portret *Madam X* ostaće skriven od očiju javnosti u Sardžantovom alteljeu sve do 1916. godine, kada je, posle smrti Ameli Gotro, sam umetnik prodao svoje delo muzeju Metropolitan u Njujorku, insistirajući da portret ne nosi ime modela, stvorivši tako *Madam X*, portret koji će i umetniku i modelu pored skandala doneti besmrtnost.

Ada Vlajić,
Istoričar umetnosti